

O nadmyslové účasti Sofie na Vánočním sjezdu 1923/1924

Sergej O. Prokofjev

Jak už bylo ukázáno v jiné práci, působí nathanská duše v éterickém zjevení Krista nejen jako jeho zářící schrána, ale také jako bytost probouzející nové „vědomí Krista“ v lidstvu, které umožňuje vnímat Kristova slova v srdci a hlavou vnímat při novém (plně vědomém) jasnozření jeho postavu:

„Zahřej naše srdce;

osvit' naše hlavy“.

Tímto způsobem dosažené inspirativně-imaginativní prožívání éterického Krista dnes otevírá žákovi Anthroposofie přístup k následujícímu, vyššímu stupni, který je ve IV. části meditace Základního kamene charakterizován slovy:

„Ať dobré jest,

co [my] zakládáme

ze srdcí,

co ze svých hlav

cílevědomě k světlu

věsti chceme“.

Tento vyšší stupeň souvisí se vznikem pravého dobra z inspirativně-imaginativního prožitku éterického Krista, to znamená s konkrétními činy ve světě, jež lidé konají z „morální intuice“ neboli - což je totéž - z „intuice světového dobra“, onoho dobra, které konají lidé, kteří se snaží stát se od 20. století vědomými služebníky éterického Krista-Slunce ze své dobré vůle.

V uvedených slovech neznámá zájmeno „my“ v souvislosti se slovy „chceme“ a „cílevědomě“ nic jiného než vznik zcela nového principu vytváření společenství, principu, který vede k svobodnému spojení lidí v novém obsáhlém karmickém společenství, jež chce uskutečňovat „Kristovu vůli“, vůli Pána karmy ve světě.³⁹²

„Ale to, co nastává a patří nadmyslovému světu, lze pozorovat jen v nadmyslovém světě a lze to charakterizovat slovy: Kristus se pro lidi stává Pánem karmy. To znamená: uspořádání karmických záležitostí bude v budoucnosti probíhat

prostřednictvím Krista.... A v nejbližších třech tisíciletích se dostatečně velkému počtu lidí ukáže jako pravda to, co můžeme nazvat Kristův karmický soudcovský úřad. Krista samého budou lidé prožívat jako éterickou postavu."

A v jiné přednášce Rudolf Steiner řekl: „Poukázali jsme na to, že se Kristus objeví na Zemi ve svém soudcovském úřadě ... jako Pán karmy.... Opravdu je to něco, co začíná ve dvacátém století a bude to probíhat až do konce Země. V našem dvacátém století začíná soud, to znamená uspořádání karmy."

Právě tento úkol - vyjít z nové, éterickým Kristem probuzené „karmické vůle“, v plném vědomí a v sluncem prozářené společné odpovědnosti začít uvádět do pořádku lidskou karmu, jež se dostala v průběhu doby do nepořádku - stojí od Vánočního sjezdu před nově založenou Všeobecnou anthroposofickou společností: „Takže můžeme říci: co spojuje členy Anthroposofické společnosti? Spojuje je to, že mají přivést do pořádku svou karmu ... To je kosmický paprsek, který se zřetelně rozlévá pro poznávajícího anthroposofickým hnutím: obnovení pravdivosti karmy."

A na Zemi se může začít tím, že lidé zbudují budoucí sociální chrám lidstva, který je konečným cílem a nejvyšším ideálem rosikruciánského proudu. Ale začátek této stavby souvisí se založením moderního „společenství michaelitů“ na Zemi, spojených duchovně společnou účastí v nadsmyslové Michaelově škole, kteří pod Michaelovým vedením usilují o to, aby na Zemi vytvořili podmínky pro působení nadsmyslové bytosti Anthroposofie jakožto skupinové duše všech anthroposofů spojených tímto společným úkolem.

Proto začal Rudolf Steiner Vánoční sjezd 25. prosince 1923 kultickým obřadem položení základního kamene Všeobecné anthroposofické společnosti, na jehož počátku i na jeho konci poukázal na „Anthroposofie jako na živoucí bytost (na rozdíl od termínu „anthroposofie“, který jinak používal).

Už dvojitá zmínka jejího jména, nejprve v individuálním ohledu v souvislosti s tím, že pro každého anthroposofa je nutné, aby „Anthroposofia oživila jeho srdce“, a potom v ohledu sociálním, v souvislosti s nutností „[založit] zde ... pravé společenství lidí pro Anthroposofii“, ukazuje na její nadsmyslovou přítomnost a účast na Vánočním sjezdu.

Vedle tohoto naprosto nesporného důkazu existuje ještě možnost tuto duchovní účast živoucí bytosti Anthroposofie na Vánočním sjezdu takřka jednoduše vycítit. K tomu se musíme nejprve obrátit k některým základním rysům samého Vánočního sjezdu.

Jako podstatná se ukazují přitom v naší souvislosti úvodní slova, kterými Rudolf Steiner zahajoval ráno 25. prosince kultický obřad kladení Základního kamene a která předcházela prvnímu čtení „mikrokosmických“ úseků tří prvních částí meditace Základního kamene. „Nejprve je ale třeba, aby se tato slova dotkla našich uší, aby se v

naší mysli obnovilo to, co vychází ze znamení současnosti ve starých mysterijních slovech: „Poznávej sám sebe.“

V těchto úvodních slovech, která vyslovil na začátku Vánočního sjezdu, vystupuje do popředí jako hlavní úkol obnovení sebepoznání „ze znamení doby“,⁴⁰¹ to znamená obnovení z impulsů, které přicházejí v dnešní epoše z duchovního světa od samotného Ducha času Michaela.

(Tento centrální motiv „sebezpoznání“ jako době přiměřené obnovení „prastarého slunečního slova, slova Apollónova, Poznávej sám sebe“ pak Rudolf Steiner vyslovil během kultického obřadu kladení základního kamene 25. prosince celkem pětkrát.)

Po tomto odkazu na hlavní úkol Vánočního sjezdu četl Rudolf Steiner první tři úseky meditace Základního kamene, z nichž každý začíná přímým zvoláním k lidské duši: „Lidská duše!“, které představuje výzvu k tomu, co Rudolf Steiner o něco později formuloval ve svém projevu: „Musíme ale říci, pokud chceme správným způsobem obnovit ze znamení doby tato slova: Lidská duše, poznávej sama sebe ve svém bytostném tkaní v duchu, duši a těle ...“

Toto volání po sebepoznání zaznívající celým Vánočním sjezdem odpovídá právě třem velkým epochám ve vývoji Anthroposofie. Vždyť dnes už prošla, jak jsme viděli, stupněm tělesného a duševního vývoje a nyní může, poté co dosáhla prvního duchovního stupně, stupně duchovního Já, to znamená „zjevení duchovního světa v Já“, prostřednictvím Já tvořícího a jako Já žijícího ducha⁴⁰³ přivést lidskou duši k pravému poznání vlastní bytosti v její tělesně-duševně-duchovní trojnosti, jak to vylíčil Rudolf Steiner v klasicky duchovně vědecké formě poprvé ve své knize „Theosofie“.

V souladu s touto formulací trichotomie člověka končí všechny tři úseky meditace Základního kamene, které Rudolf Steiner přečetl první den Vánočního sjezdu, a to slovy, která pokaždé ukazují na jeden ze tří elementů sebepoznání. První úsek odkazuje na tělo:

*„A budeš pravdivě žít
ve světové bytosti člověka“.*

Druhý odkazuje na duši:

*„A budeš pravdivě cítit
v lidském duševním působení“.*

A konečně třetí na ducha:

*„A budeš pravdivě myslit
v základech lidského ducha“*

Rudolf Steiner pak charakterizuje, když „shrnuje to, co tu vyplývá ze skutečného uchopení výzvy, Poznávej sám sebe“ podle ducha, duše a těla“, citované úseky ve svém projevu.

Mnohem tajuplnější je trojí zvolání „Lidská duše!“ Kdo to tu volá lidskou duši? Duchovní svět? Světové Slovo? Nebo volá ona sama sebe z duchovních sfér, ze svého vlastního vyššího Já?

Ve své odpovědi na tuto otázku nám nejprve dává Rudolf Steiner něco jako hádanku, kterou může rozřešit naše individuální duchovní práce. V úvodu k prvnímu rytmu, který se skládá ze tří toho dne (26. prosince) čtených úseků meditace, jež pokaždé začínají zvoláním k lidské duši, mluvil jednak jako o slovech, „která jsou vyslovena ... ve shodě s vůlí duchovního světa“ a po přečtení je charakterizoval jako „průpovědi slyšené ze Světového Slova“. Na druhé straně řekl ve stejném úvodu: „Pozorujte to [míní se tři cvičení obsažená v meditaci] v rytmické souvislosti s tím, co se tu děje v oslovené lidské duši, to znamená v duši, která oslovuje sama sebe.“

Kdo tu ale třikrát volá k lidské duši tak, že ona toto volání pocítuje jednak jako Světové Slovo zaznívající z duchovního světa, jednak jako volání, kterým se obrací sama na sebe? K rozřešení této hádanky se můžeme přiblížit, pokud k tomu, co bylo řečeno, připojíme ještě úvodní slova Rudolfa Steinera k druhému rytmu: „Nechrne opět proniknout ke svým srdcím slova, která nám mají dát správným způsobem ze znamení doby nutné sebepoznání.“ (Po těchto slovech znovu následovalo čtení všech tří úseků meditace, které začínají pokaždé voláním k lidské duši.)

Když nyní shrneme všechno, co bylo dosud řečeno, pak můžeme dospět k následujícímu závěru: V meditaci Základního kamene se obrací nadsmyslová bytost na lidskou duši, která zaprvé sama patří k duchovnímu světu a uskutečňuje jeho vůli ve vztahu k pozemským lidem, a zadruhé je spojena s celým hierarchickým kosmem, v němž se zjevuje Světové Slovo se svou tvůrčí činností ve stvořeném vesmíru. Musíme si proto představit tuto bytost jako duchovně přítomnou na Vánočním sjezdu a bezprostředně zúčastněnou na vzniku pozemského obrazu tohoto Světového Slova ve formulacích jazykové podoby meditace Základního kamene. A zatřetí má tato bytost tu vlastnost, že v sobě nese charakter (podstatu) pozemského člověka (anthropa), a proto je schopna „projevit“ se mu na Zemi takřka v jeho trojčlenné stavbě, jako člověk systému hlavy, rytmického systému a systému končetin

a látkové výměny, a dále jako bytost sestávající z trojnosti ducha, duše a těla a nakonec jako bytost spojená s celým devítičlenným (tříčlenným) hierarchickým celkem, který v našem kosmu představuje zjevení nejvyšších sil Trojice Ducha Svatého, Syna a Otce (viz první tři části meditace Základního kamene).

A dále je to bytost, která, jak se praví v komentáři k šestému rytmu, dokáže v člověku probudit „vzpomínku na událost na Golgotě, která dává celému pozemskému vývoji smysl“, o čemž také svědčí IV. část meditace Základního kamene. A nakonec je to bytost, která nás stále vyzývá k sebepoznání a která je současně „podstatou nás samotných“, to znamená, že každou lidskou duši, která v sobě nese její nejvnitřnější podstatu, volá k sebepoznání, a to oslovená duše vnímá tak, jako by volala sama k sobě (vnímá se jako „lidská duše, která volá sama k sobě“), neboť „vlastní podstata“ této bytosti „spočívá v tom ..., čím je lidská bytost“.

Jinými slovy, protože je tato nadmyslová bytost reprezentantem duchovního Já, obrací se na člověka jako jeho vlastní vyšší já, a proto je třeba vnímat slova, která může od ní člověk uslyšet ve formě meditace Základního kamene, „jako vyslovení světových tajemství“, „pokud tato tajemství ožívají v lidské duši jako lidské sebepoznání“. Tuto „moudrost o člověku“ získanou od této nadmyslové bytosti pak musí lidská duše v meditaci „postavit před sebe“. Neboť právě to ve skutečnosti znamená „cvičit se v sebepoznání“, v onom sebepoznání, které vede člověka k „vědomí úplného lidství“ a musí ho uskutečňovat „z ducha naší doby“, to znamená z ducha Michaelova, s nímž je tato bytost spojena a kterému slouží.

Poté co jsme tuto nadmyslovou bytost charakterizovali z hlediska obsahu Vánočního sjezdu, je třeba nyní ještě jednou vyslovit její jméno, které, jak jsme viděli, Rudolf Steiner sám při kultickém kladení Základního kamene vyslovil 25. prosince 1923 dvakrát. A jméno této bytosti zní: „Anthroposofia“.

Ale abychom pocít její přítomnosti na Vánočním sjezdu ještě zvýraznili, je zde nutno uvést další část z jedné dřívější přednášky, v níž Rudolf Steiner asi jedinkrát mimo Vánoční sjezd místo obvyklého označení „anthroposofie“ použil jméno „Anthroposofia“, a tak na ni poukázal jako na živoucí, konkrétní bytost nadmyslového světa.

Stalo se tak v přednášce, již jsme v tomto spisu citovali už víckrát a kterou měl Rudolf Steiner 3. února 1913 v Berlíně u příležitosti prvního všeobecného sjezdu nezávislé Anthroposofické společnosti po odtržení od Theosophical Society. Zde nacházíme popis toho, co jsme už podrobně pozorovali, jak nejmladší článek Nebeské Sofie prochází člověkem, a tak se stává Anthroposofií, která od té doby v sobě nese nejvnitřnější podstatu člověka a staví ji před něj v duchu objektivně jako živoucí plod jeho „cvičení v sebepoznání: „Tak dnes stojíme uprostřed období duše vědomé, pohlížíme na začátek období duchovního Já a víme, že se znovu odděluje od člověka

něco, co člověk získal, když procházel dobou duše vědomé, ale co si ponese s sebou budoucími časy jako plod. Co se musí vyvinout? Musí se vyvinout to, že tu samozřejmě znovu musí být ‚Sofie‘. Ale člověk se naučil, aby jeho duše vědomá měla k této Sofii vztah, aby ji bezprostředně přiváděl k sobě. A stalo se tak během období duše vědomé. Tím se tato Sofie stala bezprostředně bytostí, která vysvětluje člověka jako takového. Poté co vstoupila do člověka, musí vzít lidskou bytost s sebou a postavit ji znovu zevně objektivně před člověkem. Tak Sofie vstoupí do lidské duše.... Znovu se oddělí - ale vezme s sebou to, čím člověk je, a postaví se objektivně - nyní už nejen jako ‚Sofie, ale jako Anthroposofia, jako ona Sofie, která poté co prošla lidskou duší, lidskou bytostí, v sobě nese tuto podstatu člověka a staví se před poznávajícího člověka - jako kdysi Sofie, jako objektivní bytost, která žila u Řeků.“ A Rudolf Steiner v tomto tématu pokračuje: „To, co přijímáme prostřednictvím anthroposofie, je podstata nás samotných, která teprve přišla až k člověku, aby se mu ukázala jako nebeská bohyně, k níž mohl najít vztah, která žila jako Sofie, jako Filosofie a kterou člověk znovu zrodí ze sebe, když ji postaví před sebe jako výsledek pravého sebepoznání v anthroposofii. ... Neboť podstatou anthroposofie je to, že její vlastní podstata spočívá v tom, co je podstatou člověka. A to je podstatou jejího působení, aby člověk získal v anthroposofii to, čím je on sám, a musel to postavit před sebe, protože se musí cvičit v sebepoznání.

Tato slova nyní můžeme porovnat s jinými, která Rudolf Steiner řekl o jedenáct let později na Vánočním sjezdu: „A proto se znovu staví před naši duši v souhrnu to, co vyplývá ze skutečného přijetí slov, Poznávej sám sebe‘ podle ducha, duše a těla, to se staví tak, jak to působí v kosmu, aby k našemu kameni, který jsme nyní ponořili do půdy svých srdcí, ze všech stran mluvilo do lidské bytosti, lidského života a lidského působení to, co má svět říci lidské bytosti, lidskému životu a lidskému působení.“

Jinak řečeno: „musí“ se zde „před nás postavit“ to, co vyplývá z trojitého lidského sebepoznání, ale tak, „jak to působí v kosmu“, to znamená jako něco, co už prošlo člověkem a stalo se to něčím objektivním, a proto se to k člověku blíží zvnějšku ve formě toho, co má celý „svět“ (kosmos) říci duchovnímu jádru jeho bytosti, životu jeho duše a činům jeho těla, které se uskutečňuje v jeho pozemských činech. (Potom přečetl Rudolf Steiner znovu ihned po uvedených slovech meditaci Základního kamene.)

Jako výsledek se bude lidské sebepoznání stále více stávat poznáním světa, to znamená poznáním sebe sama uprostřed tvořícího hierarchického celku neboli „světového člověka“, jako se projevuje sedmičlenná Nebeská Sofie v duchovním světě, ale nikoli poznáním sama sebe v pasivním stavu, ale jako opravdu svobodný člověk, který koná s bohy v kosmu jménem světové budoucnosti.

Mystéria budoucího vývoje lidstva jsme se dotkli už na konci II. části v souvislosti s pozorováním životní cesty Rudolfa Steinera. On totiž formuloval tento ideál novověku nejprve ve spíš filosofické formě ve své knize „Filosofie svobody“, uskutečnil ho pak ve svém vlastním životě a korunoval ho při Vánočním sjezdu. Proto zde musíme ještě jednou uvést jeho slova, která charakterizují současně jak největší událost jeho vlastní životní cesty, tak i nejvyšší Sofiin ideál pozemského lidstva:

„[Člověk] se bude ... poznávat jako individuálně svobodný člověk ve vládnoucím božském působení v kosmu, jako světový člověk, individuální člověk ve světovém člověku pro světovou budoucnost.“ Tato opravdu grandiózní perspektiva, která se otevírá žáků duchovní vědy, je tím, co Anthroposofia, poté co prošla jeho duší vědomou, před něj staví jako nejvyšší ideál jednak jeho vlastního vývoje, jednak vývoje světového, když se skutečně ze všech sil své duše „cvičí v sebepoznání“.

Tak se postupně pozvedá závoj tajemství nadsmyslové účasti bytosti Anthroposofie, a tím i Nebeské Sofie na Vánočním sjezdu na přelomu let 1923/1924.